

Szakmai beszámoló a

MŰHELYBESZÉLGETÉS SOROZAT AZ OKK TÉZISEK ALAPJÁN

c. projekt megvalósításáról

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete és az Informatikai és Könyvtári Szövetség 2012. november 22-23-án rendezte meg az **Országos Könyvtárügyi Konferenciát** Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtárban. A konferencia megrendezésével az MKE és az IKSZ olyan szakmai fórumot teremtett, amely a szakmát érintő változásokat kívánta feltárni és a szakma képviselőinek minél szélesebb körű részvételével megjelölni az elmúlt három évben bekövetkezett, a könyvtárügyet érintő változásokra adekvát válaszokat adó irányokat, kereteket és lehetőségeket. Célunk volt a fejlesztési erőforrások keresése, együttműködési lehetőségek átgondolása és meghatározása más nemzeti fejlesztési stratégiákkal. Fő célkitűzésünk volt az elkövetkező ciklusra szólóan a könyvtárügy stratégiai alapvetéseinek kidolgozása.

A konferencia eredményeit a két szakmai szervezet a „Tézisek és ajánlások” c. tematikus összeállításban foglalta össze.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete ezt a munkát nem zárta le, folyamatnak tekinti. A Tézisek szellemében, az OKK szekcióinak rendszerében, műhelybeszélgetések formájában tárgyalta tovább a könyvtárak helyzetét és feladatait, a könyvtárosok pályáját, tevékenységét érintő aktuális kérdéseket.

A konferencia hat szekciót hozott létre, hat kulcsfontosságú terület, a

- Digitális írástudás
- Olvasáskultúra – értő olvasás
- A könyvtár szociokulturális funkciói – életmód, életminőség
- Innováció – kutatás – kutatásfejlesztés
- Magyar könyvtári hálózat – határok nélkül
- Hagyományos és elektronikus nemzeti kulturális értékek

problémaköreinek megvitatására.

A jelen projekt keretében az OKK 6 szekciója munkáját 1 x 1,5 és 5 x 1 napos műhelymunka keretében folytattuk:

1. 2013. november 19-20.:

5. szekció. Magyar könyvtári hálózat – határok nélkül

Másfélnapos műhelymunka Kecskeméten és a bácsalmási kistérségben.
A résztvevők létszáma: 25 fő.

2. 2013. november 26.:

1. szekció. Digitális írástudás

Helyszín: Országos Széchényi Könyvtár
A résztvevők létszáma: 24 fő.

3. 2013. december 11.:

2. szekció. Olvasáskultúra – értő olvasás
Helyszín: Országos Széchényi Könyvtár

A résztvevők létszáma: 23 fő.

4. 2014. január 28.:

3. szekció. A könyvtár szociokulturális funkciói – életmód, életminőség
Helyszín: Országos Széchényi Könyvtár

A résztvevők létszáma: 31 fő.

5. 2014. február 7.:

4. szekció. Innováció, kutatás, kutatásfejlesztés, eredmények
Helyszín: Országos Széchényi Könyvtár

A résztvevők létszáma: 23 fő.

6. 2014. február 18.:

6. szekció. Hagyományos és elektronikus nemzeti kulturális értékek

Helyszín: Országos Széchényi Könyvtár
A résztvevők létszáma: 25 fő.

A műhelybeszélgetésekről készült részletes ismertetőket, az egyes szakmai fórumok tapasztalatait, eredményességének elemzését, ajánlásait ld. csatoltan.

A keletkezett egyéb dokumentumokat – meghívókat, jelenléti íveket, fotókat - postai úton nyújtjuk be.

A jelen beszámoló elérhetősége a Magyar Könyvtárosok Egyesületének honlapján:
mke.info.hu/tevekenysege/palyazatok/palyazati-beszamolok/nka-palyazatok/

Köszönjük a Nemzeti Kulturális Alap támogatását, amely lehetővé tette a fenti szakmai műhelyek munkájának megvalósítását.

Budapest, 2014. március 16.

Bakos Klára s.k.
elnök

Melléklet: 6 db

Szöveges beszámoló az MKE kecskeméti műhelynapról

2013. november 19-én és 20-án a Magyar Könyvtárosok Egyesülete az Országos Könyvtári Konferencia folytatásaként műhelybeszélgetést, ennek keretében tapasztalatcsere látogatást szervezett a kecskeméti Katona József Megyei és Városi Könyvtárban. Célunk a Bács-Kiskun Megyében a megyei könyvtár által megvalósított KSZR (Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer) megtekintése volt annak érdekében, hogy a 2013-as új szabályozásnak (1997. évi CXL Törvény január 1-ei hatályba lépő módosítása) megfelelően elősegítsük az ország valamennyi megyéjében kiépítendő, vagy a módosított szabályozásnak megfelelően fejlesztendő megyei KSZR-ek működését, továbbá segítsük egységesen értelmezni a rendszer fenntartása, működtetése érdekében végzendő megyei könyvtári feladatokat.

A konferencia, illetve a helyszíni látogatások meghívottai a megyei könyvtárak munkatársai voltak az egész országból. Az MKE a konferencia megszervezésével annak a küldetésének tett eleget, hogy sajátos lehetőségeivel segítse elő a szakmai együttműködést, a kapcsolatok erősítését, a munkagyakorlatok egységesítését, a szakmai szemléletmód frissítését, a jó gyakorlatok közvetítését.

A két napos program a megyei könyvtárban kezdődött, ahol Ramháb Mária, a Katona József Könyvtár igazgatója, egyben a Bács Kiskun Megyei KSZR (BKSR) felelős irányítója bő két óras előadás keretében ismertette a Bács-Kiskun megyében meghonosult módszert, amely teljes egészében megfelel az EMMI rendeletben (*Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer működéséről szóló 39/2013. (V. 31.) EMMI rendelet, amely 2013. június 10-én lépett hatályba*) foglaltaknak. A BKSR működési sajátossága, egyben minta értéke, hogy a KSZR szolgáltatás itt a kezdetektől – az országban szinte egyedüli módon – megyei könyvtári központtal került létrehozásra. A megyei könyvtár 2005-től irányítja a térségi ellátást és működteti a szolgáltató rendszert. Ez nemcsak dokumentum ellátást jelent, hanem komplex könyvtári ellátás megvalósítását. Ehhez hozzátartozik a helyi állományok megtisztítása, leválogatása, az így frissített állomány gépi feldolgozása, a közös katalógus építése, a távolról is elérhető és lekereshető állományfeltárás biztosítása, a szolgáltatóhelyek információit, szolgáltatásait tartalmazó könyvtár informatikai rendszer és honlap üzemeltetése. A kecskeméti modellnek azonban az a lényege, hogy a könyvtárnak nem csupán a könyvállományában, hanem a fizikai megjelenésében is meg kell újulnia. Nem a divatok mentén, hanem az azóta átalakult könyvtárhasználati szokások, társadalmi elvárások mentén. A könyvtár közösségi tér. Közösségteremtő ereje van. A könyvtár egyben oktató, tanuló és tanító tér is. Segíti a felhasználókat új ismeretek megszerzésében elsősorban az informatikai eszközhasználat, a digitális írás olvasás tudás megszerzésében. A könyvtár a gyermekek és a nyugdíjasok tere is egyben. A könyvtárat így ma már nem elsősorban a könyvállomány megfelelő raktározásának céljára, hanem a szolgáltatások (például csoportfoglalkozás a gyermekeknek, felnőttképzés, olvasásfejlesztés, egyéb könyvtári rendezvények stb.) szükséges feltételei mentén kell megépíteni és működtetni.

A Bács-Kiskun megyei gyakorlat arra példa, hogy szolgáltató könyvtárként kizárólag a megyei könyvtár képes olyan ismereteket, kompetenciákat felhalmozni a saját intézményében, mely ismeretek a helyi települési önkormányzatoknak átadva a kiskönyvtárak komplex felújításához nélkülözhetetlenek. Ebbe a fentiekben már jelzett, az állománnyal végzendő munkafolyamatokon kívül beletartozik:

- a könyvtári szolgáltatóhely elhelyezésének meghatározása

- a könyvtári szolgáltatóhely külső kinézetének meghatározása
- a könyvtári szolgáltatóhely belső kinézetének meghatározása
- burkolatok kiválasztása, ajánlása
- az elhelyezésre tervdokumentáció készítése 3 D-s bemutató dokumentumokkal
- a fenntartó meggyőzése a kialakítandó új tér, új kinézet szükségességéről, hasznosságáról
- bútortervek összeállítása – figyelemmel a könyvtári sajátosságokra (fizikai terhelés, használat)
- a könyvtári felújítás (külső, belső arculat, burkolatok, bútorzat csere) folyamatának menedzselése
- forrásszerzés, pályázati ismeretek, a pályázatok bonyolítása, elszámolása

A BKSZR-ben résztvevő könyvtárak és fenntartóik elégedettek a megújított környezettel és szolgáltatási rendszerrel, hiszen a lakosság kivétel nélkül minden településen visszaigazolta a fejlesztés szükségességét. Nőtt a könyvtárak alapterülete (meghaladja az átlagos 105 négyzetmétert), a nyitva tartás ideje, a használatok száma, a rendezvények, programok, foglalkozások száma. A könyvtár a település kulturális életének központjává, avagy központi szereplőjévé vált.

Az előadás után a program lehetőséget biztosított az elmélet gyakorlatban történő megismerésére, hiszen ezt követően a hátralévő időben több kistélepülés könyvtárába ellátogattunk. A megyében 68 megszüpült kistélepülési könyvtár, közösségi tér várja a falvak lakosságát. Mi ebből összesen 5-öt tudunk megtekinteni. Nyárlőrinc, Katymár, Tataháza, Hajós és Imrehegy könyvtári szolgáltatóhelyeit.

Mindenhol találkoztunk a település polgármesterével, a könyvtárvezetővel, a településen működő társintézmények vezetőivel munkatársaival.

A kecskeméti példa jól tükrözi, hogy az ellátást a megyei könyvtáraknak kell végezni. A nagyobb könyvtárnak más kapcsolatrendszere van, mint a más megyékben a szolgáltatásba bekapcsolódó kisebb városi könyvtáraknak. Vitathatatlan az is, hogy a nagyobb összegű dokumentumvásárlási keret és az ÁFA-visszatérítés miatt költséghatékonyabb ez a központosított ellátási forma. Természetesen mindez nem jelenti azt, hogy nem lehet adott esetben a megyei könyvtárnak városi könyvtári együttműködésben gondolkodnia az ellátás megszervezése kapcsán. Erre a jogszabály lehetőséget is biztosít. De éppen ezért volt fontos és jó, hogy láttunk egy működő modellt, hogy orientálja a társ megyék felelős vezetőit az egységes megoldás kialakítása felé.

Budapest, 2013. 11. 23.

Fehér Miklós

Műhelybeszélgetés a digitális írástudásról¹

A2012. november 22-23-ai – *Országos Könyvtárügyi Konferencia* 1. szekciójában a digitális írástudásról folyt a tanácskozás. Egy évvel később, 2013. november 26-án ezt a témát folytattuk, ugyanis a *Magyar Könyvtárosok Egyesülete* – az NKA támogatásával – *Műhelybeszélgetés sorozat az OKK tézisek alapján* címmel újra összehívta a szekciók résztvevőit, hogy felvegyék a korábbi fonalat, és gondolják tovább a témákat, ezzel is segítve a könyvtári stratégia megalkotását, illetve a fejlesztések irányait. A szekció akkori vezetői – *Bánkeszi Katalin, Eszenyiné dr. Borbély Mária, Fonyó Istvánné* – szervezték ezt a műhelybeszélgetést is. Az ő nevükben köszöntötte az egybegyűlteket *Bánkeszi Katalin*, a *Könyvtári Intézet* igazgatója, és felvázolta a találkozás céljait.

1. Használóképzés, digitális kompetenciafejlesztés

Az első blokk *dr. Hangodi Ágnes*nek, a *Könyvtári Intézet* osztályvezetőjének az előadása volt, amelyben először is a digitális írástudás fogalmáról beszélt. Ez a számítógép nyújtotta lehetőségek – szövegszerkesztés, táblázatkezelés, egyéb alkalmazói szoftverek, multimédiás alkalmazások, internet és hálózatok, illetve e-közigazgatás – ismerete, képességgé fejlesztése és használata. Ezeket a hagyományos úton, blended learning (kevert módszer) vagy e-learning stílusban oktatják. Az *Európai Parlament* és a *Tanács* 2006. december 18-ai ajánlásában kulcskompetenciaként említi a *digitális kompetenciát*. Úgy definiálja, hogy ez az információs társadalmi technológiák *magabiztos és kritikus használata* a munka, a szabadidő és a kommunikáció terén. A Könyvtári Intézet OKJ-s képzései ezt hivatottak megtanítani alap-, közép- és felsőfokon. A segédkönyvtáros képzéstől Web2-es készségmegszerzésén, kiadványszerkesztésen, interaktív portálok készítésén, üzemeltetésén át a korszerű használóképzésig és a konnektívizmusig, ami hálózati tudásépítést jelent.

Moldován István, az OSZK osztályvezetője szólt hozzá, az MKE INKA alapítványának OKJ-s tanfolyamai közül emelte ki a *személyes információmenedzsmenttel (PIM)* és az *elektronikus könyvekkel foglalkozó tanfolyamokat*. Az utóbbiról szólva hangsúlyozta, hogy a

¹Benczekovits Beatrix:

könyvtárosnak szükséges ismernie a létező eszközöket, hiszen elképzelhető, hogy az olvasók a könyvtárban kérnek tanácsot ilyen eszközök vásárlása előtt.

Megállapítások, ajánlás:

- az EU-s pályázatokban ne csak a közoktatás szintjén foglalkozzunk a digitális kompetenciák megszerzésével, hanem a felsőoktatásban tanuló hallgatók számára is fontos az ismeretek bővítése, továbbépítése
- a könyvtár közösségi, közösségépítő, integráló hely, ahol minden eszköz egy ponton rendelkezésre áll a kompetenciafejlesztéshez, de az infrastrukturális adottságok megfelelő szinten tartása érdekében pályázati forrásokra van szükség.
- Szükséges
 - a felhasználók képzése mellett a könyvtárosok továbbképzése is,
 - tartalmak létrehozása, tudás átadás
 - élethosszig tanulás támogatása könyvtári eszközökkel,
 - a mobil eszközökön el lehessen érni a könyvtári katalógusokat, honlapokat, szolgáltatásokat,
 - e-könyvolvasók kölcsönzése a könyvtárban

2. A 2014-2020. évi Operatív Programban a könyvtárak szerepe, megjelenése

Eszenyiné dr. Borbély Mária, a Debreceni Egyetem Informatikai Karának adjunktusa vette át a szót. A második felvonás a vitára bocsátott pályázatokról szólt; elsősorban az EFOP-ról és a GINOP-ról, de érintette az előadó a VP-t, a TOP-ot és a VEKOP-ot is. Borbély Mária szerint a könyvtárak elég nehezen fognak tudni kapcsolódni egyik-másik programhoz. Miután a téma a könyvtárak elevevébe vág, sokan szóltak hozzá, és aktívan részt vettek a beszélgetésben a minisztériumok képviselői is.

(Borbély Mária) A jelenlegi, társadalmi vitára bocsátott EFOP anyagban egyetlen helyen szerepel a könyvtár.

(Kovács Bernadett) Kreatív ipar/hagyomány/terek a könyvtárakban.

(Németh János) A VP, vidékfejlesztési programban Agora programok: TIOP 1,2,3.

Megállapítások, ajánlás:

A stratégiai beavatkozások mindegyikében jelentős szerepet kaphatnak a könyvtárak a rendszerben elfoglalt helyük és a felhasználóknak nyújtott szolgáltatásaik révén.

Az infokommunikációs ismeretek, az IKT készség növelése, a digitális szakadék csökkentése, egységes digitális írástudás koncepció kialakítása, az online képzés terjesztése mind az e-Magyarország Pontok és a könyvtárak, teleházak összefogásával valósítható meg.

Végkicsengésként a beszélgetés vezetői ígéretet tettek arra, hogy a felmerült javaslatokat egybefoglalják, körbeküldik, mi pedig kiegészíthetjük, és ebből fog megszületni az MKE hivatalos beadványa.

3. Európai trendek a digitális írástudás fejlesztésében

A program utolsó szakaszában nemzetközi kitekintést kaptunk a digitális írástudásról. Borbély Mária grafikonokat mutatott az EU-s tagországokról: nem, kor és iskolázottság tekintetében melyik ország hogyan áll a rangsorban. Az éllovasok: Dánia, Norvégia, Finnország. A férfiak előbbre tartanak a témában, mint a nők, a fiatalok sikeresebbek az idősebbeknél, a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők otthonosabban mozognak ebben a közegben, mint a kevésbé iskolázottak. És egy érdekesség csemegeként: a holland hölgyek körében trend ellentmondani az internetnek és a digitális műveltségnek.

Eszenyiné dr. Borbély Mária

Bánkeszi Katalin

A *brit* közkönyvtárak sok kurzust indítanak a témában, és oktatják az e-publikálás csínját-bínját is. A betérő könyvtárlátogatók segítséget remélhetnek az online ügyintézésben. CILIP szervezet koordinálja a közkönyvtárakban a könyvtárhasználati ismeretektől az elektronikus publikálásig. (Téglási Ágnes)

Dániában a partnerség nagyon erős. A 2015-ig szóló e-kormányzati stratégiai terv célul tűzte ki, hogy az időszak végére az adózás csak interneten keresztül lesz intézhető. Iskolai reformot is végrehajtottak a digitális írástudás támogatására, hiszen annak elterjedése az egész társadalom elemi érdeke. (Horváth István)

Norvégia a központosítás híve ebben a témában. Egységes a rendszer, központilag fejlesztenek, a kisebb könyvtárak feladata pedig megteremteni a lehetőséget, hogy minden pontról elérhető legyen a teljes tartalom. Nemzeti Digitális Program mentén folyik a tartalmak, szolgáltatások fejlesztése, közös olvasójegy bevezetése.

Az ország olvasói minden könyvtárban érvényes közös olvasójegyet használnak. A gyerekeknek az interneten *olvasóbarlangot* készítettek, és itt többek között a házi feladatokhoz is lehet találni segítséget. (Tóth Máté)

Hollandiában módszertani központ „mutatja az irányt”. A közkönyvtárak új koncepció szerint helyezik ki szabadpolcra az irodalmat, nem a gerincek, hanem a címlapok néznek az olvasók felé kéz- és szemmagasságban, így könnyebb rátalálni az áhított olvasnivalóra. A digitalizálás nagyon tervszerűen, a nemzeti könyvtár irányításával folyik, az „eredmény” pedig azonnal használható mindenki számára. (Bánkeszi Katalin)

A fejlettebb EU-s országok úgy gondolják, hogy a siker záloga a szélesebb összefogás a könyvtárak és a könyvtárosok bevonásával.

4. Javaslatok az operatív programokhoz

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) és az Informatikai és Könyvtári Szövetség 2012. novemberében Országos Könyvtárügyi Konferenciát hívott össze. Az MKE 2013-ban a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával újra összehívta a konferencián működő szekciókat. A Digitális Írástudás szekció, a 2013. november 26-án, Budapesten az Országos Széchényi Könyvtárban tartott műhelybeszélgetésen áttekintette az operatív programokban a könyvtárak szerepét, megjelenését, és ezzel kapcsolatban a következő észrevételeket, javaslatokat kívánja tenni.

GINOP

4. intézkedés: Infokommunikációs ismeretek és készségek fejlesztése

Digitális szakadék csökkentése a társadalom egyes rétegei között

Az intézkedés - „*az –e Magyarország Pontok, teleházak, könyvtárak, IKSZT - k egységes digitális írástudást célzó koncepció szerinti koordinálása...*” – idézett alpontjában szereplő egységes digitális írástudást célzó koncepció kialakításához a Magyar Könyvtárosok Egyesülete mint lehetséges közreműködő partner kívánja felajánlani segítségét és együttműködését.

Online oktatási, képzési formák elterjedésének elősegítése, közoktatás és közösségi internet szolgáltató helyek kapcsolatának erősítése

Az intézkedés célja és a beavatkozásban tervezett akciók egyike is kreatív terek létrehozása a köznevelési intézményekben. Javaslatunk, hogy a kreatív terek létrehozása a köznevelési intézményekben szövegrész helyett, az iskolai könyvtárak kreatív terekké történő fejlesztése, továbbfejlesztése szerepeljen. Indokaink a következők:

- A jól működő iskolai könyvtárak már jelenleg is közösségi, intergenerációs térként működnek.
- A hátrányos helyzetű tanulók megszólításának, pályaorientációs tevékenységének is ideális helyszíne lehet az iskolai könyvtár, és a folyamat organizátora pedig az iskolai könyvtáros, a könyvtárostanárszakember.
- Az UNESCO „Információt mindenkinek” programjának (IFAP) három prioritása van, az információs műveltség, az információ megőrzése és az információetika – mindháromnak nagy jelentősége van a tudásalapú társadalmak fejlődésében. Az IFAP tanács javaslatára különös figyelmet kell fordítani a támogató információközvetítőkre, például a tanárookra, könyvtárosokra és levéltárosokra, mivel ezen információs szakmák művelőinek megsokszorozó hatása van a művelt információs társadalmak megvalósításában.
- A Kormány 283/2012. (X. 4.) rendelete a tanárképzés rendszeréről, a szakosodás rendjéről és a tanárszakok jegyzékéről megteremtette a kétszakos tanárképzés keretein belül a könyvtárostanárszak képzés feltételeit. A 2013/14-es tanévtől kezdődően több felsőoktatási intézményben beindult a képzés, amely tartalmában igazodik az információs műveltséggel kapcsolatos elvárásokra, illetve az azokat megvalósítani képes szakemberek képzését szolgálja.

Állampolgárok életminőségének javítása az IKT segítségével

A felsőoktatási intézmények hallgatóinak tudatos IKT- használata az ez irányú vizsgálatok és a mindennapi szakmai tapasztalatok alapján is elmarad a kívánatos szinttől. Az információs műveltség fogalmának meghatározása a 2005-ös keltezésű Alexandriai Nyilatkozat alapján az emberek azon készsége, hogy: felismerjék információs szükségleteiket, megtalálják az információt és értékeljék annak minőségét, tárolják és visszakeressék, hatékonyan és etikus módon tudják felhasználni az információt az ismeretek létrehozására és kommunikálására.

A mai magyar felsőoktatási intézmények hallgatóinak nagy hányada nem képes hatékony információkeresést végrehajtani, minőségi információt keresni.

„elterjedésének elősegítése”... részbe kerüljenek be a felsőoktatási intézmények is. Ugyanebből a megfontolásból javasoljuk, hogy a kedvezményezettek közé is kerüljenek be a hivatkozott pontnál a felsőoktatási intézmények.

EFOP

3. prioritás: infrastrukturális beruházások a gyarapodó tudástőke érdekében

„A versenyképes tudás megszerzéséhez szükséges alapkompenciák és ismeretek átadása érdekében az oktatás minden szintjén meg kell teremteni az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák oktatásának infrastrukturális feltételeit.”

Az idézett bevezető mondat értelmében a felsőoktatási intézmények is beleértendőek a fejlesztendő intézményi körbe, de a szöveg további része már leszűkül a közoktatás intézményrendszerére, és a használt terminológia is a közoktatásban szokásos.

Javasoljuk a szövegrész átfogalmazását oly módon, hogy az az eredeti szándéknak megfelelően értelmezhető legyen az oktatás minden szintjén.

18. A gyarapodó tudástőke célját segítő szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése

„felsőoktatás

...Az intézkedés keretében sor kerül a közgyűjteményi és közművelődési intézmények, egyházi és civil szervezetek célirányos infrastrukturális fejlesztésére és eszközök fejlesztésére, amely alkalmassá teszi őket az ott őrzött tudásvagyon mindenki számára elérhetővé tételére.”

A felsorolt intézményi kör túlságosan tág, ha a szöveg alapján az azokban őrzött tudásvagyon mindenki számára történő elérhetővé tétele a célja az infrastrukturális fejlesztésnek. A közgyűjteményi intézmények kapcsán egyértelmű az őrzött tudásvagyon disszeminálása, viszont nem vagy csak nehezen értelmezhető ez a többi, felsorolásban szereplő intézmény vonatkozásában. Javasoljuk a szövegrész átfogalmazását, pontosítását.

4. prioritás: gyarapodó tudástőke

Tudományos és felsőoktatási tartalmakhoz való hozzáférés bővítése

„a tudományos és felsőoktatási tartalmak népszerűsítésével kapcsolatos tevékenységek”

Javasoljuk, hogy a népszerűsítés mellé kerüljön be a tudományos és felsőoktatási tartalmak hatékony visszakeresését és etikus módon történő felhasználását támogató tevékenységek is.

Olvasáskultúra – értő olvasás. Partnerség az olvasóvá nevelésben Műhelybeszélgetés

(Országos Széchényi Könyvtár, 2013. december 11.)

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 2012. novemberében Országos Könyvtári Konferenciát hívott össze, amely hat szekcióban tekintette át a könyvtáros szakma legaktuálisabb kérdéseit az új könyvtári stratégia alapjainak letétele érdekében. A szekciók között helyet kapott Az olvasáskultúra – értő olvasás műhelycsoport, amely ajánlásokat fogalmazott meg a Tézisszerkesztő Bizottságnak.

Ezen ajánlások alapján, gyakorlati továbblépésként a Magyar Könyvtárosok Egyesülete **Partnerség az olvasóvá nevelésben** címmel műhelybeszélgetést kezdeményezett azokkal a szereplőkkel, akik az olvasásfejlesztés tekintetében a könyvtárak természetes partnerei.

A beszélgetésre meghívtuk a legfontosabbnak tartott létező és potenciális partnereket. Az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet képviselője mellett meghívást kaptak az oktatás különböző területeinek szervezetei (Magyartanárok Egyesülete, Osztályfőnökök Egyesülete, Tanítók Egyesülete), a Magyar Olvasástársaság, A Gyermekkönyvek Nemzetközi Tanácsának (IBBY) magyar szervezete, a könyvkiadók részéről a Magyar Gyermekkönyvkiadók Egyesülete és a Csodaceruza folyóirat. A könyvtáros szervezetek közül a meghívottak között szerepel a MKE Gyermekkönyvtáros Szekció képviselője, a Könyvtárostanárok Egyesülete, a Bod Péter Társaság is, és természetesen több könyvtár munkatársai is. Nagyon örültünk, hogy a résztvevők között üdvözölhettük az Emberi Erőforrás Minisztériuma Könyvtári és Levéltári osztályának képviselőjét is.

Kiemelt témakörök voltak:

1. A család szerepe- támogatása (szellemi, anyagi)
2. Az oktatás szerepe (nevelési tervek, tantervek, pedagógusok, iskolai könyvtárak)
3. A könyvtári rendszer és más művelődési intézmények szerepe, koordinációjának szükségessége
4. Hátrányos helyzetű csoportok kérdése
5. A pedagógusképzés ill. az üggyel összefüggésben dolgozók képzése:
6. Könyvtárosok, szociális munkások, védőnők, művelődési szakemberek együttműködési lehetőségei
7. A digitális világ kihívásai és annak kezelése
8. Kormányzati szintű koordináció a minisztériumok, felelősök között.

A műhelybeszélgetést három vitaindító előadás alapozta meg.

Dr. Horváth Zsuzsanna, az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet tudományos kutatója a NAT és a kerettantervek alapján elemezte a szövegértés fejlesztésére tett erőfeszítéseket. Megállapította – többek között –, hogy bár a NAT-ban a rendszerváltás óta egyre erőteljesebben jelentkezik a szövegértés témaköre, mégsem terjed ki minden területre (pl. nem szerepel benne megfelelő súllyal a digitális szövegértés fejlesztése). A tanulók szövegértése egyértelmű összefüggést mutat az otthoni könyvek számával, valamint a könyvtárhasználat tényével. A könyvtáraknak nagy szerepük lehet a digitális olvasás fejlesztésében. Szintén a könyvtárak feladata lehet az olvasói önismeret kialakítása és fejlesztése is.

Nagy Attila olvasáskutató a PISA felmérések eredményeit elemezte. A PISA nemzetközi összehasonlító kutatás adatai szerint hazánk a 2000 és 2006 közötti években az OECD országok átlagát alulról közelítő, stagnáló eredményeket teljesítettek. 2006-ig egyedül a természettudományokban értük el az átlagot. 2009-re jól érzékelhető fejlődés következett be, hiszen mindhárom (szövegértés, matematika, természettudomány) területen bekerültünk az átlagos szintet elérők kategóriájába. A legutóbbi 2012-es eredmények szerint viszont mindhárom területen az OECD országok átlaga alatt teljesítettek a magyar 15 évesek. Ezt a fejleményt komoly figyelmeztetésként kell értékelnünk.

Szokmári Klára az iskolai könyvtárak jelenlegi helyzetével foglalkozott vitaindítójában. Fenntartói szempontból helyzetük meglehetősen ingatag, a KLIK irataiban nem is szerepelnek. Személyzeti szempontból a rendszer felpuhult, az iskolai könyvtárosok számára nem kötelező a pedagógiai végzettség. A szakfelüyeleti vizsgálat feltételei nem adóttak.

A vitaindítók után a résztvevők között intenzív beszélgetés alakult ki.

Sörény Edina, az EMMI Könyvtári és levéltári osztályának munkatársa beszámolt a minisztérium lépéseiről az iskolai könyvtárak érdekében.

Arató László, a Magyaratanárok Egyesületének elnöke kritizálta a NAT-ot az olvasás fejlesztésére tett hatása szempontjából. Túl soknak tartja a kötelező irodalom mennyiségét, ellenzi a túlságosan hagyományos irodalomszemléletet és azt, hogy nincs kortárs szerző műve az olvasmányok között.

Vraukóné Lukács Ilona, a Nyíregyházi megyei könyvtár munkatársa beszámolt a döntően cigányok lakta környékbeli kistelepüléseken folytatott programjaikról, A mélyszegénységben élő falvakban azokat a programokat tartotta a legsikeresebbeknek, ahol a szülőket is sikerült megszólítaniuk (Szülők akadémiaja).

A vitában megszólalt még Kucska Zsuzsa, az MKE Gyerekkönyvtári szekciójának elnöke, Tsík Sándor a Magyar Gyermekkönyvkiadók Egyesülésétől, Kovács Marianna, a HUNRA alelnöke, Péterfi Rita, a Pest megyei könyvtár munkatársa és Wittman Ildikó, a Csodaceruza folyóirat szerkesztője.

A műhelybeszélgetés során a résztvevők új információkat szerezhettek az olvasásfejlesztésben érdekelt tevékenységről, megismerhették a különböző szakterületek speciális problémáit és különböző működő projektekről értesültek.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete által szervezett műhelybeszélgetés újabb lépcsőfokot jelent a közös témában dolgozó, de különböző szakterületeken munkálkodó szakemberek együttműködésének erősítésében.

Budapest, 2013. december 13.

Dippold Péter

MKE
„A könyvtár szociokulturális funkciói – életmód, életminőség”
Országos Könyvtári Stratégiai MŰHELYNAP
2014. 01. 28.
- Műhelybeszélgetési jegyzet -

Tisztelt Kollégák!

Nagyon köszönjük részvételeket a műhelynapon. A műhelynap célja elsősorban a könyvtár szociális funkcióival kapcsolatos legfontosabb problémák azonosítása, s ez alapján javaslatok megfogalmazása a középtávú könyvtári stratégiához. Ígéretünkhöz híven most e nap legfontosabb tanulságait, az előadások tartalmát, a hozzászólások lényegét leírtuk, s most jegyzetként azért küldjük el nektek, hogy javasolt megállapításainkat ezek alapján olvassátok át.

Tudjuk, hogy terünk, lehetőségünk nagyon korlátozott, de úgy ítéljük, ez a kis lehetőség, apró lépés sem haszontalan, az együttgondolkodás pedig létfontosságú hivatásunk fennmaradása érdekében is.

- Szervezők -

Néhány módszertani megjegyzés:

A műhelybeszélgetésben három témakört jártunk körül, három felkért vendégelőadót hallgattunk meg. Azonban a hozzászólásokból, reagálásokról jól érezhető, hogy a három témakört nem tudtuk szétválasztani, a hozzászólások mindegyik alkalommal összetettek voltak.

Ezért a jegyzetben először a három témakör kérdésfelvetései olvashatóak, majd a vendégelőadások összefoglalói, melyek után jelzem, hogy szerintem hol kapcsolódik s hogyan témánkhoz (a teljesség igénye nélkül). Ezt követően a hozzászólásokat a jegyzetben *dőlten* szedetten, tematikus csoportosításban közlöm és nevek nélkül, mert a hasonló tartalmú hozzászólásokat egységesítettem. Néhány esetben saját utólagos hozzászólásom is olvasható normál szedésben. A több témát érintő hozzászólásokat szétszedtem, minden teljes gondolatot, fontos félmondatot oda tettem, ahol az tematikusan indokolt volt. Biztos van olyan átalatok fontosnak vélt gondolat, ami kimaradt, az, ha elküldtem, válaszokban tudjátok majd jelezni.

- KF jegyző -

FŐ TÉMAKÖRÖK

I. A könyvtárral szemben támasztott szociális igények Moderátor: Venyigéné Makrányi Margit

- Mik a helyi társadalmi mikrokörnyezet elvárásai?

- Hogyan értelmezzük a könyvtár helyzetét szociális jellemzők alapján, azaz az adott könyvtár leginkább kinek, milyen lokális társadalmi rétegnek az intézménye, s kinek nem?

- Mik a könyvtár szociális szempontból értelmezhető szerepei: közösségi tér, találkozási tér, segítséget nyújtó tér, információs tér, stb.

- Milyen kapcsolatrendszer építhető ki helyi szociális civil szervezetekkel, és e kapcsolatrendszerben milyen típusú együttműködések lehetségesek?

II. Akadálymentes könyvtár. Fizikai és infokommunikációs akadálymentesítés.

Moderátor: Bartos Éva

- Mit jelent a mindenki számára egyformán használható könyvtári környezet?

- Könyvtárpépületek és szolgáltatások fizikai akadálymentesítése: eddigi jó gyakorlatok.

- Mit jelent az infokommunikációs hozzáférés a könyvtárakban?

- Mik a könyvtár feladatai az alapkompenciák (írás-olvasás) és a digitális írástudás fejlesztésében?

- Hol a biblioterápia helye és terepe?

- Hogyan javítható a „morális akadálymentesítés”, az emberi-szakmai hozzáállás színvonala és hatása a könyvtárosok részéről?

III. A könyvtár szerepe a társadalmi esélyegyenlőségek csökkentésében Moderátor: Kardos Ferenc

- Milyen esélyegyenlőségekre lehetünk felkészülve? Milyen értelemben és milyen módokon van esélyhátrány jelen könyvtárunk életében (közegében, térségében) - esélyterkép készítése.

- Melyek a szociális hátrányokkal nagyobb mértékben érintett lakosságot ellátó könyvtártípusok, válhat-e maga a könyvtári rendszerítő közösséggé ilyen könyvtárak számára?

- Ma milyen módszereink vannak a tanulási esélyegyenlőség megteremtéséhez való hozzájárulásra, ebből mit használunk ki és mit nem (saját kezdeményezések, szakmai kapcsolatok, pályázatok révén stb.)

- Lehet-e a könyvtár a szegények, mélyszegények tanuló- és dolgozószobája? Az ilyen kezdeményezések hogy illenek ma a könyvtári működésbe?

- A hagyományos és digitális írástudás terén hol van a könyvtár szerepe (és hol lehet a mai oktatáspolitikai fejlemények mentén) az esélyteremtésben?

- Lehet-e a könyvtár a tanulószobája a település hátrányos helyzetű tanulóinak az eddigi szolgáltatásstruktúra megőrzése mellett?

VENDÉGELŐADÁSOK

Jaskó Péter falugondnok, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Magyar Tanya- és Falugondnoki Szövetség vezetője mutatta be szerénységgel, élvezetesen a falugondnoki intézmény kialakulását, jelenlegi helyzetét, és értékeit. Napi gyakorlatából is kaptunk ízelítőt sokféle ötlettel (kiállítás, gasztronómia program stb.) Élő, tartalmas könyvtár-falugondnoki kapcsolatról és a kistéleplési könyvtári ellátás sikeréről is szolt örömkre.

„A könyvtárnak egy kistéleplésen nem csak az a feladata, hogy könyveket közvetítsen..., hanem hogy közösséget teremtsen...”

A falugondnok a legkisebb település lakóinak dolgaiban eljáró, segítő, közvetítő személy, ha kell szociális munkás, ha kell rendezvényszervező, ha kell települési marketing szakember. A falugondnoki szolgálat elsősorban személyközpontú szolgáltatás, ahol a falugondnok rátermettsége, önállósága, kreativitása számít, ezért településenként különböző a szolgáltatások köre, intenzitása. A falugondnok legfőbb feladatai közé tartozik a közösségépítés. (Ez lehet igaz a könyvtárra is!) További tanulság, hogy a falugondnoki szolgálat is kreativitással és összefogással (együttműködésekkel) pótolja a forráshiányokat. Az előadás felhívta a figyelmet a közfoglalkoztatásban rejlő lehetőségekre s annak veszélyeire is (szakemberek kiváltása olcsóbb munkaerővel).

A falugondnoki szolgálat érzéletes bemutatásából egyértelművé vált, hogy a falugondnok a legkisebb településeken a kulturális „mindenes” szerepét is fel vállalja, s legtöbb esetben ezt hivatásosan teszi. Ez azt is jelenti, hogy ott, ahol van arra alkalmas, szolgálatát hivatásként végző falugondnok, a könyvtáraknak, akár a kistéleplési könyvtári ellátás rendszerében, akár azon kívül, az egyik legfontosabb partnere, a könyvtári szolgáltatások közvetítője lehet.

Németh Andrea koordinátor, az Artemisszió Alapítvány széles körű tevékenységét mutatta be s bővebben ismertetett egy integrációs projektet, mely kulturális hátrányokkal, nehézségekkel küzdő fiatalok szakmaszerzését és társadalmi integrációját célozta. A szociológus, antropológus, pszichológus szakemberháttérre épülő Alapítvány tevékenységének fő célja olyan csoportok, emberek egymáshoz közelítése egymáshoz, melyek másságuk, eltérő kulturális háttérük miatt ütköznek konfliktusba egymással. Ezeket a konfliktusokat nem csak feloldani segítenek, hanem felismerik az abban rejlő lehetőségeket, amit ki is használnak. Elsősorban tanácsadói tevékenységeket, interkulturális képzéseket, konferenciákat, kiállításokat, interaktív workshopokat és integrációs programokat valósítanak meg (utóbbi időben migrációval kapcsolatos). Az integrációs programok is összetettek, van bennük közösségi program, korrepetálás stb. (Ilyenbe beleilleszhető volna könyvtárhasználati képzés is, akár játékosan, multi- és interkulturális tartalmakkal). Digitális életpálya térképüket is készítik speciálisnevelési igényű fiataloknak, munkanélkülieknek leginkább.

A bemutatott sikeres projekt során 10 speciális igényű fiatal közül 9-nek lett gyakorlati helye, majd munkahelye. A projekt során a résztvevőkre szabott életpálya-modell készült digitális formában. E projekt számunkra talán legfontosabb mondanivalója - legalábbis szerintünk - az volt, hogy a fiatalok sokoldalú (mentális, pedagógiai, szociológiai) feltérképezésével kezdődött és aktív közreműködésével történt meg a problémamegoldás. A projektből látható volt, hogy a megoldáshoz szükséges a résztvevők, a problémával küszködők pozitív hozzáállása, motivációs erőtere. A lelki, tanulási akadályok mentesítéséről szóló előadás fontos tanulsága, hogy olyan szakemberekre is szükség van, akik vezetők, moderátorok, „coachok” lehetnek.

Fontos partnere lehet a könyvtári az ilyen alapítvány, elsősorban nagyobb volumenű pályázati projekteknél. Az olyan könyvtári programokban, ahol a tanulási nehézségek okán a könyvtárhasználat elterjesztését, szintjének növelését, az ehhez kapcsolódó kompetenciák fejlesztését célozzuk, fontos lehet könyvtári moderátorok, „coachok” és szociális szakemberháttér biztosítása, illetve az interaktív megoldások fokozottabb használata. Ha nem is személyre bontva, de egy-egy könyvtár társadalmi környezetének hátrányos helyzetű csoportjait illetően fel lehetne könyvtári szociokulturális térképeket rajzolni (hol, hogyan, mi módon kapcsolódhat legkönnyebben a könyvtárhoz, hogyan maradhat tartós könyvtárhasználó).

Szabó Gabriella felnőttképzési vezető a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. (rövidítve FSZK) tevékenységét mutatta be. Elsősorban a komplex akadálymentesítéssel, a szolgáltatások, javak egyenlő esélyű hozzáféréssel kapcsolatos tevékenységekkel foglalkozik a szervezet. Tanácsadói, oktatói tevékenysége a legkiterjedtebb, pályázatot szervezet ilyen témakörökben, de konkrét pályázati megvalósításban is részt vesznek. Iskolafenntartó Balassagyarmaton és Nyíregyházán országos beiskolázással, és jelnyelvi tolmács szolgálatot tart fenn. Eszközökölcsönző térségében. Tananyagokat fejleszt és tematikus honlapokat tart fenn.

A fizikai és a info akadálymentesítéssel indultak, ma már komplex akadálymentesítést végez. Céljuk az egyenlő esélyű hozzáférés, a szolgáltatásokhoz is. Bemutatta az előadó az OSZK-val folytatott partneri együttműködést, s javasolt a javaslatainkba beépíthető gondolatokat is.

Könyvtárral kapcsolatos projektek:

- A könyvtárhasználat lehetőségei és tényezői fogyatékos személyek körében- Könyvtárhasználat támogatásának alapproblémái és igények fogyatékos személyek körében - a potenciális könyvtárhasználók szempontjából 2010 – kutatás lebonyolítóiként (együtt a 7 nagy fogyatékos szervezettel) és az OSZK akadálymentesítésében valló részvétellel. itt körvonalazódtak a hiányterületek.

- a könyvtári dolgozók érzékenyítő tréningje – kommunikációs hídépítés ép és fogyatékos személyek között. A segítő magatartás mellett a szakszerűség, a könyvtári dolgozók felkészítő képzése a speciális eszközök használatára, alkalmazására,
 - az érintett csoportok helyi szervezeteinek tájékoztatása a könyvtárak speciális szolgáltatásairól, eszközeiről;
 - együttműködő partnerszervezetek felkutatása, közvetítése helyi/regionális szinten a könyvtári szolgáltatások megismerése érdekében, a helyi igények alapján a szolgáltatások alakítása, kibővítése.
 - Tananyagkészítés és akkreditáció. Bartos Évával együttműködve készült az „Egyenlő esélyű kulturális-, sport-, és szabadidős tevékenységek” című tananyag fejlesztése és többféle akkreditációja.
- További együttműködési lehetőségek:
- 30 éves nagy projekt: a bentlakásos intézményekből a helyi közösségbe integrálás programja. Ebben a hosszú távú folyamatban sok szerepe van, és lehet a könyvtáraknak: pl. az életvitel, életminőség megváltoztatásához szükséges készségek elsajátításához nyújtott támogatás.
 - A speciális igényű csoportok igényeihez nagyobb mértékben lehet(lesz) szükség alakítani a szolgáltatásokat. Ebben támogatni tudjuk egymást, hiszen a speciális eszközök használatának megismerésben, alkalmazásában felkészítő képzésekkel tudunk a könyvtári dolgozók rendelkezésére állni (Kulturális szakemberek szervezett képzési rendszerében is), akkreditációk előkészítése, illetve jogok átadása a Felnőttképzési Intézet számára.
- Az előadás egy nagy potenciálú szervezet könyvtári lehetőségeit villantotta fel, s az a kérdés merült bennem, a lejegyzőben, hogy más régiókban kik azok a hasonló potenciájú szervezetek, akik ezzel foglalkoznak, hiszen a fogyatékkal élők integrációs programjai más térségekben is megindult?

HOZZÁSZÓLÁSOK

Könyvtárkép, a könyvtár mai szerepei

- Új szerepekbe kerül a könyvtár a szociális hiátusok, vagy az internetes világ hatásai miatt. Régi szerepek válhatnak kérdésessé. Adott könyvtár helyét a társadalomban, a helyi társadalom elvárásait megfogalmazhatja az olvasóközönség (ha nem is fogalmazza meg, „lábával” szavaz, azaz vagy betér, vagy nem)
- Tartsuk a kezdeményezéseinket az információszolgáltatások körül, saját szolgáltatásainkon belül az igényfelméréseket és a tevékenységeket. Ez a hozzászólás figyelemfelhívás arra, hogy a könyvtár vigyázzon saját értékeinek megóvására, megőrzésére a legkülönfélébb új kezdeményezésekkor is. Elsősorban saját szolgáltatásfejlesztéseibe integrálja be az újdonságokat.
- A vonzó könyvtárkép átalakítása kialakítása kiemelten fontos a nem könyvtárérintett rétegeknél, csoportoknál. A közösség számára értékes könyvtár képét kellene felrajzolnunk úgy, hogy a helyi társadalom minden kis közösségének más és más az értékkepe.
- Minden könyvtár szociális könyvtár is. Jó volna mindenhol esélytérképet készíteni: az adott közösségben kik az esélytelen csoportok.
- A könyvtár szerepeinek betöltéséhez megfelelő képzés, szemléletváltás, könyvtáros életpályamodell szükséges. Az ezt célzó tevékenységeknek, kezdeményezéseknek, pályázatoknak valós társadalmi igényekre kell támaszkodniuk és partnerségben kell megvalósulniuk.
- Kistérségek felé ki kell menni szétszűrő szolgáltatásainkkal, a szolgáltatásaink terének kitágításával.
- A mai társadalom szociális és kulturális értelemben is szétszakadó társadalom. Óriási a veszély és óriási a könyvtár feladata is.
- Az új szerepeket is propagálni, tudatosítani kell a társadalom egészében, a fenntartókban külön is.
- A hátrányos helyzetű embernek, csoportnak háromféle viszonya lehet könyvtárával: vannak akik jól tudják használni, igénylik a könyvtári szolgáltatásokat, vannak akik nem ismeri, s vannak, akik elutasítják a könyvtárat, mint intézményt, mint kultúraátadót, mint szolgáltatást

A könyvtár, könyvtáros, mint a lokális szociális háló eleme

- A könyvtáros, akárcsak a falugondok, lehet továbbtanító katalizátor emberek tanítása! Fontos, hogy a kistérségek könyvtárosai folyamatosan foglalkoztatottak legyenek (ne csak pár havonként cserélődő kulturális közmunkás. Itt kapcsolódik a könyvtáros létbiztonsága és a szolgáltatásbiztonság.
- Egy nyugat-európai, kanadai tanulmány konklúziói: Vidéki is közösségek fejlesztése a kultúra, kulturális örökség révén. Kreatív, művészeti, kulturális összetevők, kulturális infrastruktúrát hoznak létre. Magyarországon is volt ilyen elképzelés a Közkincs projektekben, volt ahol meg is valósult, könyvtárfejlesztést is vont maga után, de ott, ahol nem lakik ezt az infrastruktúrát működtető (nem végzettsége szerint, hanem habitusa alapján) értelmiségi, elhalt a tevékenység.
- Kistérségeken a könyvtáros mindenek.
- A könyvtáros szakember, fogadó ember, elfogadott ember kell legyen a legkisebb településen is.

Közösségi tér és akadálymentes könyvtári tér és szolgáltatások

- A könyvtár biztonságos hely, önként választott hely, ahol odafigyelő, szakismerettel rendelkező, elkötelezett személy szolgáltat.
- A könyvtár, mint közösségi tér, szolgáltatásokkal teli tér kell legyen.
- A könyvtár terének és eszközeinek folyamatos karbantartása szükséges a helyi kulturális esélyegyenlőség biztosításához, a szociális szerepek felvállalásához.
- Nincs rálátásunk a könyvtárak akadálymentesítési helyzetére, mert az ezirányú adatszolgáltatás önkéntes és egyenetlen.
- Az akadálymentesítés jelentheti akadálymentesített könyvtári szolgáltatásokat (pl. beszélő számítógépek, hangoskönyvek) közös programokat (pl. közös kiállítások, konferenciák) és a könyvtári tér biztosítását e társadalmi csoportok rendezvényeinek. Mindenhol vannak jó, hosszabb ideje élő példák, amiket érdemes volna ismertté tenni mind helyi, mind országos szakmai szinten.
- Nagyon fontos megfelelő közösségi tér kialakítása, megfelelő szakemberrel, aki közösségi ember is ott! A könyvtár, mint közösségi tér a legtöbb helyen már rendelkezésre áll, azonban nincs elég, vagy egyáltalán nincs kulturális és az akadálymentesítéshez is értő szakember ezeken a településeken. Kistelepüléseken lehet- hogy a könyvtáros feladata e lehetőségek megszervezése?
- Az is akadálymentesítés, ha személyre szabottabbak a szolgáltatások. Bár a személyre szabott szolgáltatásoknak a nagyobb könyvtárak esetében vannak korlátai.
- Akadálymentesítés: leleménnyel, feladattal, jó motivációval megoldható – ehhez a pedagógusképzésünknek, könyvtárképzésünknek változni kell!
- Nem ismerik a könyvtárosok az akadálymentesítési technológiákat, lehetőségeket, ezért ezt tanítani kellene.
- A fogyatékos gyerekek oktatása nem megoldott, valószínűleg könyvtárhasználata sem.
- A küszöbfelelmeket (minden akadályozott használói réteg esetében) leleménnyel, feladattal, motivációval ezen az ügyön, a lelki ügyön lehet segíteni. Erre a dologra is figyelni kell. Szakiskolai kísérlet motivációs példaként: Janus Pannonius szerelmes verseket kerestettek, azaz jó példa és motiváció kell. Ehhez a pedagógusképzést is változtatni kell.

Könyvtár és speciális szociális igények: hajléktalanság, mélyszegénység, a könyvtári világ ismeretének teljes hiánya (szociokulturális mélyszegénység)

- A könyvtár olvasói által támasztott speciális szociális igények kezelése mennyiben a könyvtár feladata? A könyvtár felé ki fogalmazza meg a szociális elvárásokat: az olvasóközönség?
- A probléma súlyosabb: hajléktalanság a legnagyobb probléma. Ez leginkább a közművelődési könyvtárak, azon belül is a kis- és középvárosok, nagyobb falvak közkönyvtárainak problémája: Szekszárd, Pest megye, Nagykanizsa. Részproblémaként felmerült, hogy a könyvtárak nem rendelkeznek megfelelő szociális helyiségekkel. Fejleszthető volna nagy mértékben a szociális szféra, intézményhálózat és a közkönyvtár kapcsolatrendszere is.
- A könyvtárban hogyan oldjuk meg a könyvtárhasználók közti szociális alapú konfliktusokat, illetve a szociálisan a könyvtári életbe nehezen beilleszkedő könyvtárhasználóinkat, illetve a könyvtárat csakis szociális menedékhelyként használó könyvtárhasználókkal kapcsolatos ügyeinket? Van-e, s ha igen, mi lehet a szociális érzékenység határa? Kellenének a jó módszerek. A fenntartóval is tudatosítani kell e szerepet, e szerep költségeit, illetve e szerep következményeit.
- Fejlesztzeni kéne a könyvtárak szociális tereit.
- Amerikai példa: A másságot ilyen értelemben is alapként kell elfogadni, hogy a másságból kiindulva integráljunk, oldjuk fel a konfliktust.
- A hajléktalanok kezelése – civilekkel együtt a megoldás.
- Szociális funkcióban az egyensúly keresése (mit, mennyit, hogyan vállalhat föl egy közkönyvtár) partnerintézmény kereséssel is megoldható.
- Minden sajátos szociokultúrával rendelkező társadalmi réteg meg kell találja a saját könyvtárát a mi könyvtárunkban, be kell illesztenie saját kulturális szokásrendszerébe. Ez hosszú tanulási folyamat sok buktatóval, ezt a folyamatot jó. volna szakmai szempontok alapján is végigkísérni (vizsgálatokkal, képzésekkel, támogató projektekkel).
- Szociális funkciók a kistelepülési információs igényei.

A könyvtár és az írás-olvasás szociális eredetű kompetenciahiányai, a könyvtár a kulturális esélyegyenlítés szolgálatában

- Belátható időn belül szétesett társadalommá válhat (lásd PISA 2012), iskolát elhagyók és periférián (kistelepülésen, szegénységben élők írás és olvasása visszaesett 2009-2012 között. Az eredmények a széleken romlottak, a gyenge iskolázottságú, munkanélküli, kistelepülésen élő szülők gyermekei és az iskolát korán elhagyó fiatalok körében romlott elsősorban. E csoportok növekvőben vannak, növekvő devianciákkal. Hol és mikor lehet MÉG UTOLJÁRA karon fogni, rámosolyogni, biztató szóval elérni azokat, akik kikerültek az oktatásból? A segítő háló egyik részlete menthetetlenül a könyvtáros, a könyvtári rendszer, s annak kapcsolt részek, de ezt a kormányzat felé is artikulálni kell. Ha ez nem történik, nem hatékony, akkor olyan ellenséges csoportokra bomlik szét a társadalom, amelyek nem tudnak egymással szót érteni, nem képesek együttműködni. Már pedig az integrált társadalom elemi kategóriája az együttműködés.

- Akadályozottság, azaz jelentős kulturális és szociális hátrány az írás- olvasás tudás, kompetenciák hiánya is. Az olvasás össztantervi feladat kellene legyen! Erre mintha lenne most kormányzati szándék, azonban a pedagógusképzésben is érvényesíteni kell.

Iskolai és közművelődési könyvtárak viszonya, szerepe, terepe

- Radikálisan átalakul az iskola. Az átalakuló iskolai könyvtár erősödnek szociális funkciók, hiszen az iskolában is megjelenik a szegénység, és a valamilyen akadályozottság, különösen kistelepüléseken, kistelepülésekről bejáróknál. A könyvtáros-tanártól várják a biztonságos helyet, környezetet. A tankönyvellátás terhe azonban oly súlyos, hogy nem hagy időt az iskolai könyvtáraknak reagálásra, szociális funkcióinak ellátására. Kérdéses az iskolai könyvtárak jövője is. Döntő tényező a könyvtáros-tanár elkötelezettsége!

- A változóan intenzív könyvtárostánár-pedagógus, illetve könyvtárostánár-diák kapcsolat változó tartalmú és intenzitású. A gyerekek másra használják az utóbbi időben a könyvtárat, mint korábban: a kölcsönzés visszaesett, a kézikönyvtár használata stagnál. Erőteltjes és egyöntetű a digitális világ felé fordulás, de nem felétlenül tantárgyak mentén, hanem inkább az iskolában is a kedvtelések és az internetes közösségi kommunikáció irányába.

- Az iskola jól ismert szociális közösség - ez előny is lehet a megoldáskeresésben, projektek kidolgozásában.

- A iskolai és közművelődési könyvtárak mindegyike érzi az egymásrataltságot, a legtöbb probléma partnerségben megoldandó. Fontos a kulturális irányítás, szerkezet okozta szervezeti tagoltság csökkentését, a legmagasabb szinteken is!

- Segítségre szorulnak a halmozottan hátrányos helyzetű térségek, települések iskolai könyvtárai.

- Fontos volna a könyvtárhasználó-képzés az iskolákban (elsősorban a felső tagozatosoknak), mert ez biztosítaná felnőttkori könyvtárhasználatát is.

Könyvtár és partnerség

- A könyvtárak az akadálymentesítés ügyeiben sokáig elől járt, amikor még nem volt társadalmi elvárás (információk, képzések, eszközök, jelkészletek, stb.), de most mintha megtorpantunk volna, nem látnák, merre is kellene tovább indulni. Innen alapvetően a partnerséggel léphetnénk tovább. Európa szerte segítő szolgáltató rendszerek a partnerséggel megoldhatók, akár akadálymentesítés, akár szociális vagy kulturális hátrányok csökkentésére. Ezt támogatja az Európa Tanács. Mindenképpen csökkenteni kell a szervezeti tagoltság hátrányait. Sokféle partnerségi modell létezik. A pályázati lehetőségek formális lehetőségeket (felülről indukált) a másik formája munkastílus, ezzé kellene tenni a könyvtári partnerkapcsolatokat.

- A partnerség elengedhetetlen minden könyvtári területen. Különösen fontos az EU-s pályázati környezetben. A partnerség akkor jó, ha tartalmaz és kompetens, azaz konkrét feladatokra, együttműködésre vonatkozó és a tevékenységben kompetens az együttműködő partner.

- Keressük a velünk nem kapcsolatban lévő rétegeket, de ehhez megfelelő ismeretekkel, kapcsolatokkal rendelkező, a közvetítést, katalizátor szerepet vállaló partnerekre van szükségünk. Elsősorban a helyi falugondnokok, védőnők, pedagógusok, szociális munkások és intézményeik, illetve civil szervezetek képviselőinek fokozottabb bevonására gondolhatunk. Fontos, hogy ez a „közvetítő” szerepben lévő társadalmi csoportból minél többen aktív könyvtárhasználók legyenek, személyes ajánlói is a könyvtárnak.

- Egyszerre konkurálunk a művelődési terekkel, munkaügyi területekkel, más szolgáltatásokkal és vagyunk partnerek. A művelődési kormányzás sok forrással rendelkezik és nagy programokat indít el, hajt végre, melybe eddig mindig bekapcsolódott a könyvtári rendszer (pl. Közkincs projektek, Kulturális közfoglalkoztatás, Manda projekt), de csak ritkán (pl. IKSZT fejlesztések) vált egyenrangú partnerre, pedig csak a könyvtári rendszer van ott kulturális közműként minden egyes településen! Ezt országos egyesületi és szakmai (minisztériális) szinten is hangsúlyozni kellene, s erre hivatkozva a közművelődési fejlesztésekbe hangsúlyosabban bevonni a könyvtári rendszert. A kistelepülési könyvtári ellátásban is elvárt a könyvtár közművelődési szerepe annak ellenére, hogy ezt a kistelepülési könyvtári normatívából kell finanszírozni!

- Valóban van-e partnerség az iskolai és a közkönyvtárak, illetve különböző típusú könyvtárak között, vagy inkább konkurencia-harc jelentkezik? A kérdés jogos, településenként szerintem eltérő, de nem segít az ágazati strukturális megosztottság sem. Átjárhatóbbnak kellene lennie a közoktatásnak, mert szerintem a közkönyvtárak felől már nincsenek adminisztratív vagy jogi gátak. Valódi és rendszerszerű (nem esetleges) partnerség egy szakmailag szabadon mozgó iskolai könyvtári rendszerrel lehetséges csak! Szükséges a közkönyvtárak iskolai kompetenciáinak megteremtése, már csak a pályázatok miatt is.

- Múzeológus körökben ismeretlen a könyvtár? Többnyire igen, illetve a pályázatok miatt, múzeumpedagógiai fejlesztésekkel ők is az iskola felé fordultak, jórész érdekéből. Van igény az együttműködésre, de serkenteni kell. A múzeum - iskola - könyvtár együttműködéseknek az EU-s és kormányzati pályázatok adnak lehetőségeket, de kezdeményezőbbnek kellene lenni ebben is. Kanizsai példa: évtizedes múltja van a múzeum és könyvtár együttműködéseknek, ezért gazdagnak ígérkező a jövője is. Ott biztosan nehezebb, ahol a múzeum és a könyvtár finanszírozási versenyhelyzetben van, vagy együttműködésre kevésbé alkalmas vezetéssel „megáldott”.

- Jó gyakorlatok összegyűjtése fontos. A példák azért inkább városiak, falvakon kevesebb a lehetőség.

- Elsősorban nyitottnak kell lenni, befogadni a civil kezdeményezéseket. Főleg a szervezett keretek közt (civil szervezetek, szövetségek, csoportok formájában) megjelenő, fogyatékkal élő csoportokkal tudunk partnerkapcsolatokat kiépíteni. Partner lehet az aktív önkéntes, civil szervezet is.

- Fontos a könyvtárak, könyvtártípusok közti együttműködések tisztázása, erősítése is, valamint a könyvtárak közti esélyegyenlőtlenségek csökkentése.

A 2014. február 7-i műhelybeszélgetésen megfogalmazott lényegesebb javaslatok

1. Infrastruktúra folyamatos fejlesztése, korszerű IT, mobil technológia operatív programok: a célok általánosan jók, pályázati kiírásoknál a konkrét feladatokon múlik a könyvtárak szerepe
Cél: a pályázati kiírások előkészítésében a szakmát gyakorlatban ismerők is vegyenek részt
Cél: a tudástermelés és a tudástranszfer ágazataiban ne legyen IT fejlesztési tilalom
2. a könyvtári rendszer számára a központi szolgáltatásokat alapvetően a nemzeti könyvtárnak kell biztosítania (MNB, NPA, MOKKA, stb.), ehhez megfelelő pénzügyi és humán erőforrásokra van szüksége
emellett létjogosultsága van számos közös projektnek, amelyekben a szak- és egyetemi könyvtárak is részt vesznek/vehetnek
Cél: a nemzeti könyvtár fenntartható és színvonalas szolgáltatásokat lehetővé tévő működési feltételeinek megteremtése
Cél: olyan szakmai szabályozás kidolgozása, amely ösztönzi a színvonalas szolgáltatásokat, az önkéntes együttműködések, de nem oszt ki teljesíthetetlen feladatokat, nem vezet érdekütközéshez a fenntartók és a szakmai felügyeletet ellátó szervezetek között, és nem fékezi a nemzetközi trendekhez és hazai igényekhez igazodó fejlődést
3. Szükséges az elfogadott digitalizálási stratégia aktualizálása és a MANDA ehhez igazított működési modelljének kialakítása
szorgalmazni kell digitalizálási pályázatok kiírását
a nemzeti közgyűjteményekben őrzött kulturális örökséghez való általános hozzáférést nem veszélyeztetve a kreatív ágazatok ösztönzése
4. a tudományos információk termékekhez és szolgáltatásokhoz való hozzáférés támogatása a központi költségvetésből a kutatás és az oktatás színvonalának és eredményeinek növelése érdekében (EISZ program kiterjesztése, ügyfélkör és tartalom)
5. a nyilvános tudományos könyvtárak és az üzleti szektor együttműködésének bővítése, értéknövelt információk csomagok értékesítése (kölcsonös előnyök, állami könyvtárak számára bevétel szerző lehetőség)
6. szükséges a könyvtáros-képzés és továbbképzés minőségellenőrzésének megerősítése, a vélemények, utólagos értékelések hatékonyabb figyelembe vétele, a továbbképzések finanszírozási modelljének kialakítása
ki kell alakítani a könyvtár mint akkreditált gyakorlóhely rendszerét
7. szükség van a könyvtárosok szakmai minősítő rendszerének bevezetésére, összefüggésben az életpálya-moddellel, vezetői utánpótlás kinevelése
8. a könyvtártudományi kutatások erősítése, kutatás-nyilvántartási rendszer működtetése, a nemzetközi rendezvényeken és a szakirodalomban való magyar jelenlét megerősítése, pályázati lehetőségek a finanszírozásra

Budapest, 2014. február 17.

Nagy Zsuzsanna

Hagyományos és elektronikus nemzeti kulturális értékek – Határok nélkül

A 6. műhelynap moderátora Fehér Miklós, az MKE főtitkára volt.

A 6. műhelynap célja részben eltért az első öt műhelynap tematikájától, amelyek egy – egy téma köré szervezték a megvitatásra szántakat. Ez a műhelynap a címben foglalt témáját részben előzetesen, írásban dolgozta fel. Ezáltal lehetőséget biztosított arra, hogy a korábbi 5 műhelynap moderátorai egymás tevékenységét megismerhessék, egymásnak beszámolhassanak. Azaz ez a műhelynap egyben az előző 5 műhelynap összegzését nyújtotta a résztvevők számára.

Témák voltak:

- **Moderátorok beszámolója, hangsúlyok megjelenítése**
- **A könyvtár a társadalomban – a társadalmi szükségletek hierarchiájában**
- **A könyvtár gyűjtemény és épület vagy mobil felületekre, eszközökre applikált szolgáltatás legyen-e?**
- **Szakmai vélekedés szerint az épülethez kötött könyvtárak, vagy a digitális szolgáltatások fejlesztése kapjon prioritást? Megegyezik-e a szakmai és társadalmi elvárás?**
- **Központi szolgáltatások, nemzeti kulturális értékek, új utak, hálózatosodás**
- **Határon átnyúló könyvtárellátás – támogatandó könyvtári kapcsolatok**

A határon túli magyar könyvtárakkal eddig kialakult sokszínű együttműködés fenntartása elengedhetetlen. Gondot kell fordítani a könyvtárosok nyelvi képzésére, és a könyvtárak pályázati programokba való bevonására. Kutatási és ösztöndíj programokat javasolunk indítani, főként fiatal kollégák számára. A Könyvtári Intézet módszertanilag kimunkált programjaihoz forrást szükséges rendelni a folytathatóság érdekében. Célszerűnek látszik a határon túli magyar könyvtárak stratégiai terveinek megismerése, a könyvtárosok véleményének kikérése.

A műhelynap azzal zárult, hogy a moderátorok megkezdik a műhelynapokra építhető tézisek megfogalmazását. A téziseket az MKE teszi majd közzé, mint a pályázati program megvalósulásának eredményét. Egyben ez hozzájárulás a szakma önismeretének fejlesztéséhez, a szakmai jövőképünk egységes megfogalmazásához, a területi célok kijelöléséhez, a könyvtárügy egységes és mégis összetett fejlesztési koncepciójának megfogalmazásához.

Budapest, 2014. február 18.

Fehér Miklós